

Το Βήμα της Κυριακής
27.3.2005

ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Ιδέες και Τέχνες, Γράμματα, Πολιτισμός, Επιστήμες

ΕΥΡΩΣΥΝΤΑΓΜΑ

Η σχέση Ευρωπαϊκού και Εθνικού Συντάγματος

ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Η σχέση των συνταγμάτων των κρατών-μελών με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρωτογενές αλλά και παράγωγο, απασχόλησε από τη δεκαετία του '60 τόσο το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσο και τα συνταγματικά ή τα ανώτατα δικαστήρια των κρατών-μελών. Το ΔΕΚ θεμελίωσε την άμεση εφαρμογή και την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου στην ίδια του τη φύση: Στο πλαίσιο της κοινοτικής έννομης τάξης η ανώτατη βαθμίδα κατέχεται από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Αυτή η αυτοαναφορική θεμελίωση της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου δεν έγινε δεκτή από τα εθνικά δικαστήρια ακόμη και εκείνων των κρατών-μελών που διέπονται από τη λεγόμενη «μονιστική» παράδοση, σύμφωνα με την οποία οι κανόνες του διεθνούς δικαίου ισχύουν αυτομάτως στο πλαίσιο μιας ενιαίας διεθνούς και εθνικής έννομης τάξης με συνεχή πυραμιδοειδή διάρθρωση. Τα συνταγματικά ή ανώτατα δικαστήρια των κρατών-μελών υπήγαγαν σε πρώτη φάση το κοινοτικό δίκαιο σε έλεγχο με κριτήριο το εθνικό τους σύνταγμα και κυρίως το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Στο μεταξύ όμως οι αλληπάλληλες τροποποιήσεις αφενός μεν του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης, με τελευταία τη Συνθήκη για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, αφετέρου δε των εθνικών συνταγμάτων των κρατών-μελών που έλαβαν πολύ σοβαρά υπόψη τους την εξέλιξη και τη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, διαμόρφωσαν ένα νέο πλαίσιο αναφοράς βασισμένο στην αρχή του αμοιβαίου σεβασμού και του αλληλοεπηρεασμού μεταξύ των δύο εννόμων τάξεων. Αυτός ο αμοιβαίος σεβασμός αφορά, πρώτον, την εθνική συνταγματική βάση της συμμετοχής κάθε κράτους-μέλους στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Σε εμάς αυτή η βάση είναι το άρθρο 28 του Συντάγματος σύμφωνα με ρητή ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε με την αναθεώρηση του 2001. Και, δεύτερον, τη ρύθμιση της σχέσης μεταξύ ενωσιακού δικαίου και εθνικού συντάγματος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αξιώνει να γίνει αποδεκτή η αυτοαναφορική θεμελίωση της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΚ, ούτε καν μια μονιστικού χαρακτήρα θεμελίωση. Αποδέχεται και τη δυναμική θεμελίωση που βασίζεται στην κύρωση των συνθηκών και τώρα της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα κατά τους εθνικούς συνταγματικούς κανόνες κάθε κράτους-μέλους.

Η Συνθήκη όμως αυτή προβλέπει ρητά την υπεροχή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και όλου του δικαίου της Ένωσης έναντι των συνταγμάτων και της νομοθεσίας των κρατών-μελών για τα ζητήματα που εμπíπτουν στην ύλη και στις αρμοδιότητες της Ένωσης.

Το ζήτημα τίθεται συνεπώς με σαφή και επιτακτικό τρόπο γιατί καλούμαστε να κυρώσουμε τώρα το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα που προβλέπει ρητά και πανηγυρικά στο άρθρο 1-6 την υπεροχή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και του παραγώγου δικαίου της Ένωσης έναντι του δικαίου και του συντάγματος κάθε κράτους-μέλους.

Στην ελληνική έννομη τάξη υπάρχει όμως η ιδιομορφία, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις συντριπτικά περισσότερες χώρες-μέλη, να μην προβλέπεται μηχανισμός γενικού, αφηρημένου και προληπτικού δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα πριν από την κύρωσή της. Αντιθέτως προβλέπεται, κατά το άρθρο 93 παρ. 4, ο παρεμπίπτων, διάχυτος και συγκεκριμένος έλεγχος της συνταγματικότητας από όλα τα δικαστήρια, όλων των βαθμών και όλων των δικαιοδοσιών, μετά την κύρωση. Αυτό όμως μπορεί να οδηγήσει σε τραγελαφικά και αδιέξοδα αποτελέσματα, να δημιουργήσει μεγάλη ανασφάλεια δικαίου και να μειώσει την ευρωπαϊκή αξιοπιστία της χώρας.

Εφόσον κυρώνουμε μια σύμβαση που προβλέπει ρητά την υπεροχή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, είμαστε υποχρεωμένοι και να τη σεβαστούμε, αλλιώς δεν θα έπρεπε να την κυρώσουμε.

Η συμμετοχή στην Ένωση και η κύρωση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος συνιστούν ταυτοχρόνως και περιορισμό στην άσκηση της εθνικής κυριαρχίας και μεταφορά αρμοδιοτήτων στα όργανα της Ένωσης που ασκεί δοτές αρμοδιότητες με βάση τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Εφαρμόζονται συνεπώς για την κύρωση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος συνδυαστικά οι παράγραφοι 2 και 3 του άρθρου 28 και η Συνθήκη πρέπει να κυρωθεί με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων, ενδεχομένως δε να ακολουθήσει και δημοψήφισμα, αν αυτό αποφασιστεί από τη Βουλή.

Η υπεροχή του Ευρωπαϊκού Συντάγματος προβλέπεται συνεπώς ρητά. Αυτό δεν συνιστά παράκαμψη ή υποβάθμιση του Ελληνικού Συντάγματος, αλλά εφαρμογή σχετικών διατάξεων του. Το Ελληνικό Σύνταγμα ούτε καταργείται, ούτε αναθεωρείται έμμεσα και σιωπηρά, αλλά εφαρμόζεται. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων μεταφέρεται για τα ζητήματα που εμπíπτουν στο ενωσιακό δίκαιο στα όργανα της Ένωσης και τελικά στο ΔΕΚ. Διατηρείται βέβαια πάντοτε ο οριακός έλεγχος των ρητρών του άρθρου 28 παρ. 3 (βάσεις δημοκρατικού πολιτεύματος, ανθρώπινα δικαιώματα κ.ο.κ.). Αν βέβαια υπάρχει τέτοιο θέμα, τίθενται σε αμφισβήτηση οι ίδιες οι αξίες της Ένωσης και οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών. Αυτό συνεπώς δεν αφορά επί μέρους διατάξεις ενός εθνικού συντάγματος αλλά το ίδιο το πλαίσιο του ευρωπαϊκού συνταγματικού πολιτισμού.

Ο κ. Ευάγγελος Βενιζέλος είναι πρώην υπουργός, βουλευτής Θεσσαλονίκης του ΠΑΣΟΚ, καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου στο ΑΠΘ.